

v čas in razmere v ZDA, je težišče dela na objavljenih pismih, ki predstavljajo temelj za marsikatero na daljnjo raziskavo. O pomenu avtorjevega dela in o objavljanju arhivskega gradiva sem napisal že nekaj misli v Književnih listih Dela (22. 7. 1993: Objava arhivskega gradiva. Korespondenca "apostola sloven skega izseljenstva"), zato tega ne bi ponavljal. Poudarim naj le nekaj misli o publikaciji.

Delo je del Friševe magistrske naloge "Razvoj slovenske katoliške cerkve v ZDA od srede 19. stoletja do druge svetovne vojne", ki jo je uspešno zagovarjal marca 1992 na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Uvodna poglavja je posvetil zgodovini katoliške Cerkve v ZDA, delovanju slovenskih frančiškanov do leta 1927 in njihovi časnikarski, tiskarski in izdajateljski dejavnosti ter newyorški Rafaelovi družbi. Vsa ta dejavnost je bila tesno povezana s patrom Kazimirjem Zakrajškom, ki so ga imenovali tudi "ameriški Krek". V teh poglavjih dane informacije nam omogočajo boljše razumevanje dokumentov in so nekakšen zgodovinski okvir k dokumentom. Moti le prevelika razdrobljenost na podpoglavja, kar je bolj stilistična kot vsebinska pripomba. Tekstovni del je opremljen s kritičnim aparatom in z daljšim povzetkom v angleščini, kar je livalevredno za bralce onstran Atlantika, ki niso večji slovenskega jezika. Drugi del publikacije je objava 97 pisem v jeziku originala in z osnovnimi opombami. To je gradivo za raziskovalce, ki je bilo razpršeno na obeli strani Atlantika in nam omogoča vpogled tudi v bolj skrita, da ne rečem zakulisna dogajanja, ki nam jih lahko dajejo samo pisma kot ena najbolj osebnih kategorij arhivskega gradiva. Na koncu zasledimo imensko kazalo, seznam objavljenih pisem in slikovnega gradiva z navedbo njegovih nalajališč. Avtorju želim, da uspešno pripravi in objavi tudi nadaljevanje, tj. Zakrajškovo korespondenco po letu 1928.

Marjan Drnovšek

Nova oblast - nova imena, dokumenti o preimenovanjih naših krajev v letih 1948-1955, februar 1993, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, katalog, 30 strani

Drobna knjižica, ki je spremljala razstavo o preimenovanjih krajev na območju občin Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin v letih 1948-1955, ima za razstavni katalog skoraj tipične sestavne dele. Kratki študiji sledi seznam uporabljenih virov in literature, nekaj fotokopij razstavljenih dokumentov pa še seznam razstavljenega gradiva, ki je bilo na ogled v štirih vitrinah in osmih panojih. Iz seznama je razvidno, da so bile poleg arhivskih dokumentov razstavljeni tudi stare razglednice obravnavanih krajev,

zakonodaja, ki je urejala to problematiko in časopisna poročila. Avtor študije Jurij Rosa ugotavlja, da so bila imena naseljenih krajev večkrat podvržena spremembam, zlasti ob večjih političnih preobratih. Na Goriškem je posebno poglavje teh pojavov čas italijanskega fašizma, a v tokratni študiji se je omejil le na preimenovanja naselij po drugi svetovni vojni, zlasti v obdobju med leti 1948 in 1955, ko so bila ta prizadevanja najbolj intenzivna. Proces spreminjanja se je dogajal v dveh smereh. V večini primerov je šlo za dopolnjevanje enako glasečih se imen krajev oziroma za manjše popravke imen s kakšnim določevalnim pristavkom in jezikovno izboljšavo (npr. Grahovo ob Bači namesto Grahovo) ali za ukinitve krajev, razglasitve novih ter s tem povezane združitve dveh ali več naselij v eno (upr. naselji Ajdovščina in Šturje v naselje Ajdovščina). Drugo poglavje so bila preimenovanja krajev s starimi historičnimi imeni, ki niso bila v skladu z novo družbeno in narodno stvarnostjo. Moteča so bila predvsem imena povezana z vero in Cerkvijo (Šmarje, Sv. Križ, Št. Vid, Šempas, Stomaž, Opatje selo, Šempeter, Šmartno) ter imena z očitnim nemškimi jezikovnim izvorom (Dornberg, Rilemberk, Kromberk). Nova oblast je preimenovanja poskušala izvesti na hitro, v praksi pa so se stvari zatikale, zato so spremembe največkrat uvažali ob novih upravno - teritorialnih razdelitvah, ki jih je bilo po vojni več. Avtor prispevka za vsak preimenovani kraj na Goriškem opiše potek dogajanja. V primerjavi z ostalo Slovenijo je bilo na našem območju preimenovanj malo. Toda vendarle so nekateri kraji izgubili identiteto in, kot zaključuje avtor, povzročena je bila kulturna škoda, kajti stara krajevna imena so del naše zgodovine in kulture.

Aleksandra Pavšič-Milost

Po sledeh starih poti, razstava dokumentov arhivskega fonda Cestni odbor Tolmin 1869-1923, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Nova Gorica, november 1993, katalog, 68 strani

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici se v svojih galerijskih prostorih ponovno predstavlja z obsežno, zanimivo in tudi za oko prijetno razstavo z naslovom "Po sledeh starih poti". Avtorica razstave in kataloga Lilijana Vidrih Lavrenčič nas popelje po nekdanjih cestnih povezavah v takratnem tolminskem sodnem okraju, na območju katerega je deloval tolminski cestni odbor. Razstava temelji na gradivu arhivskega fonda Cestni odbor Tolmin, ki ga kot edini primer te vrste hranimo v našem arhivu. Kako in kje so končali fondi ostalih petih cestnih odborov, ki so delovali na območju današnjih treh severnoprimorskih občin, ne vemo. Posamezne dokumente o tej temi najdemo med gradivom av-